

ČAS PŘEDMINULÝ

Čas předminulý jednoduchý

Čas předminulý jednoduchý se v portugalštině nazývá „**pretérito mais-que-perfeito simples**“ a tvoří se u pravidelných sloves pravidelně pomocí koncovek pro něj určených. U nepravidelných sloves pak je nutné vycházet ze 3.os.pl. jednoduchého času minulého.

Morfematická struktura

Slovesa pravidelná

Minulý čas se tvoří u pravidelných sloves odtržením koncovek **-ar,-er,-ir** od infinitivu a připojením následujících koncovek:

U sloves končících na **-ar**:

-ara	-áramos	andar	andara	andáramos
-aras	-areis		andaras	andareis
-ara	-aram		andara	andaram

U sloves končících na **-er**:

-era	-éramos	viver	vivera	vivéramos
-eras	-éreis		viveras	vivereis
-era	-eram		vivera	viveram

U sloves končících na **-ir**:

-ira	-íramos	partir	partira	partíramos
-iras	-íreis		partiras	partíreis
-ira	-iram		partira	partiram

NEPRAVIDELNÁ SLOVESA

Slovesa s nepravidelným časem předminulým jsou: *caber* „vejít se“, *poder* „moci“, *ver* „vidět“, *dar* „dát“, *estar* „být“, *haver* „být, mít“, *ir* „jít“, *dizer* „říci“, *fazer* „dělat“, *trazer* „přinést“, *querer* „chtít“, *saber* „vědět“, *pôr* „klást, položit“, *ser* „být“, *ter* „mít“, *vir* „přijít“. U těchto sloves je nutné vycházet z tvaru 3. osoby minulého času jednoduchého, jehož koncovky *-aram*, *-eram*, *-iram* nahradí koncovky z paradigmat platných pro pravidelné časování. Je nutné podotknout, že se tato koncovka může lišit od kmenové samohlásky v infinitivu. Například u slovesa *dar*, což je sloveso první konjugační skupiny, je 3. os. pl. pretérita perfekta *deram*. Koncovkou je tedy *-eram* a po jejím odtržení se místo této koncovky použije koncovka druhé konjugační třídy (*e – eram*).

caber (3.os.pl. pretérita perfekta = couberam)

caber

coubera	coubéramos
couberas	coubéreis
coubera	couberam

Podobně se časují: *descaber* „být nevhodný“,

poder (3.os.pl. pretérito perfekta = *puderam*)

poder	
pudera	pudéramos
puderas	pudéreis
pudera	puderam

ver (3.os.pl. pretérito perfekta = *viram*)

ver	
vira	víramos
viras	víreis
vira	viram

Pozor: sloveso *prover* „vybavit, zásobit“ a *desprover* „zbavit“ na rozdíl od slovesa *antever* „předvídat“, *entrever* „zahlédnout“, *rever* „znovu vidět“ se sice časuje jako sloves *ver*, ale pouze v přítomném čase a také v konjunktivu přítomného času. V jednoduchém čase minulém oznamovacího způsobu je toto sloveso pravidelné:

prover (3.os.pl. pretérito perfekta = *proveram*)

prover	
provera	provéramos
proveras	provéreis
provera	proveram

desprover (3.os.pl. pretérito perfekta = *desproveram*)

prover	
desprovera	desprovéramos
desproveras	desprovéreis
desprovera	desproveram

dar (3.os.pl. pretérito perfekta = *deram*)e

dar	
dera	déramos

deras	déreis
dera	deram

haver (3.os.pl. pretérita perfekta = *houveram*)

haver	
houvera	houvéramos
houveras	houvéreis
houvera	houveram

ir (3.os.pl. pretérita perfekta = *foram*)

ir	
fora	fôramos
foras	fôreis
fora	foram

estar (3.os.pl. pretérita perfekta = *estiveram*)

estar	
estivera	estivéramos
estiveras	estivéreis
estivera	estiveram

dizer (3.os.pl. pretérita perfekta = *disseram*)

dizer	
dissera	disséramos
disseras	disséreis
dissera	disseram

Condizer „být v souladu“, *contradizer* „protiřečit“, *desdizer* „popřít“, *entredizer* „říkat pro sebe“, *maldizer* „proklínat“, *predizer* „předvídat“, *redizer* „znovu opakovat“,

fazer (3.os.pl. pretérita perfekta = *fizeram*)

fazer	
fizera	fizéramos
fizeras	fizéreis
fizera	fizeram

desfazer „rozdělat“, *malfazer* „škodit“, *perfazer* „obnášet“, *refazer* „předělat“, *satisfazer* „vyhovět“

trazer (3.os.pl. pretérita perfekta = *trouzeram*)

trazer	
trouzera	trouzáramos
trouzeras	trouzáreis
trouzera	trouzeram

querer (3.os.pl. pretérita perfekta = *quiseram*)

querer	
quisera	quiséramos
quiseras	quiséreis
quisera	quiseram

Pozor: sloveso *requerer* „žádat“ je slovesem pravidelným v minulém čase:

requerer (3.os.pl. pretérita perfekta = *requereram*)

requerer	
requerera	requeréramos
requereras	requeréreis
requerera	requereram

saber (3.os.pl. pretérita perfekta = *souberam*)

saber	
soubera	soubéramos
souberas	soubéreis
soubera	souberam

pôr (3.os.pl. pretérita perfekta = *puseram*)

pôr	
pusera	puséramos
puseras	puséreis
pusera	puseram

antepor „dát přednost“, *apor* „připojit“, *decompor* „rozložit“, *expor* „vyložit“, *impor* „vnutit“, *indispor* „rozčilit“, *opor* „postavit do cesty“, *pressupor* „předpokládat“, *repor* „nahradiť“, *sobrepor* „položít na sebe“, *sobrepor* „podložit“, *supor* „předpokládat“, *transpor* „překročit“.

ser (3.os.pl. pretérita perfekta = *foram*)

ir	
fora	fôramos
foras	fôreis
fora	foram

Ter (3.os.pl. pretérito perfekta = *tiveram*)

ter	
tivera	tivéramos
tiveras	tivéreis
tivera	tiveram

Abster-se „zdržet se“, *conter* „obsahovat“, *deter* „zadržet“, *entreter* „bavit“, *manter* „udržet“, *obter* „získat“, *reter* „zadržet“, *suster* „podepřít“.

Vir (3.os.pl. pretérito perfekta = *vieram*)

vir	
viera	viéramos
vieras	viéreis
viera	vieram

Advir „přihodit se“, *contravir* „odvětit, porušit“, *intervir* „zasáhnout“, *provir* „pocházet“.

Pozor: Často dochází k záměně tvarů sloves *ver* a *vir* v minulém čas předminulém.

vir		ver (zachováno pouze i podle vzoru <i>ouvir</i> - <i>ouviram</i>)	
viera	viéramos	vira/ouvira	viramos/ouviramos
vieras	viéreis	viras/ouviras	vírais/ouvíreis
viera	vieram	vira/ouvira	viram/ouviram

Čas předminulý složený

ČAS MINULÝ SLOŽENÝ

V portugalštině se nazývá tento čas **pretérito mais-que-perfeito composto**. Tvoří se spojením pomocného slovesa „TER“ v imperfektu s příčestím (tzv. participiem) plnovýznamového slovesa.

TINHA + příčestí	TÍNHAMOS + příčestí
TINHAS + příčestí	TÍNHEIS + příčestí

TINHA + přičestí	TINHAM + přičestí
------------------	-------------------

Participium pravidelných sloves

Připomeňme si pravidla o tvoření participiálního tvaru sloves „participio“, a to náhradou infinitivních přípon *-ar, -er, -ir* příponami *-ado* u sloves na *-ar*, a *-ido* u sloves zakončených na *-er, -ir*.

slovesa na <i>-ar</i>	
trabalhar ► trabalhado	comunicar ► comunicado
começar ► começado	falar ► falado

slovesa na <i>-er</i>	
viver ► vivido	comer ► comido
trazer ► trazido	beber ► bebido

slovesa na <i>-ir</i>	
partir ► partido	aderir ► aderido
sentir ► sentido	assumir ► assumido

Pro připomenutí uvádíme nepravidelné tvary přičestí minulého sloves:

slovesa pravidelná s nepravidelným přičestím		
abrir	aberto	desabrir „nechat čeho, opustit co“ ► desaberto entreabrir „pootevřit“ ► entreaberto reabrir „znovu otevřít“ ► reaberto
eleger	eleito	reeleger „znovu zvolit“ ► reeleito
entregar	entregue	
escrever	escrito	descrever „popsat“ ► descrito inscrever „vepsat, zapsat“ ► inscrito prescrever „předepsat“ ► prescrito rescrever „přepsat“ ► rescrito
ganhar	ganho	reganhar „znovu získat“ ► reganho
gastar	gasto	desgastar „rozházet, promarnit“ ► desgasto
pagar	pago	-
slovesa nepravidelná nepravidelné přičestí		
dizer	dito	desdizer „popřít“ ► desdito maldizer „zlořečit“ ► maldito

		contradizer „protiřečit“ ► contradito
fazer	feito	desfazer „rozdělat, dozehnat“ ► desfeito contrafazer „padělat, falšovat“ ► contrafeito refazer „znovu udělat“ ► refeito satisfazer „uspokojit“ ► satisfeito rarefazer „rozředit“ ► rarefeito
ver	visto	prever „předvídat“ ► previsto rever „znovu se podívat“ ► revisto
pôr	posto	compor „složit“ ► composto depor „uschovat, deponovat“ ► deposto expor „vystavovat“ ► exposto impor „vložit, položit, přimět“ ► imposto repor „nahradit, dosadit“ ► reposto supor „předpokládat“ ► suposto propor „navrhnout“ ► proposto
cobrir	coberto	descobrir „objevit“ ► descoberto encobrir „zahalit, zakrýt“ ► encoberto
vir	vindo	advir „přihodit se“ ► advindo convir „hodit se“ ► convindo

slovesa pravidelná s pravopisnou změnou (přízvuk na „I“)

contrair	►	contraído	fruir	►	fruído
sair	►	saído	instituir	►	instituído
cair	►	caído	puir	►	puído
distrair	►	distraído	fluir	►	fluído
retrair	►	retraído	usufruir	►	usufruído
atribuir	►	atribuído	excluir	►	excluído
concluir	►	concluído	possuir	►	possuído
diminuir	►	diminuído	substituir	►	substituído

Poznámky:

- Z odvozenin je nutné vyřadit sloveso *prover* „opatřit, vybavit, zásobit“, které má v přičestí pravidelný tvar *provido*.
- V portugalštině existuje tvar *desabrido*, což není pravidelné přičestí slovesa *desabrir* „nechat čeho, upustit od čeho“, jak by se mohlo zdát, ale zřejmě jde o zkrácený tvar „*dessaborido*“, „hrubý, násilný, bouřlivý, drsný, nestoudný, tuhý“, zřejmě španělského původu. Samotné sloveso *desabrir* má nepravidelný tvar *desaberto*.

- Slovesa *ganhar*, *gastar* a *pagar* se používají pouze v nepravidelných tvarech. Pravidelné tvary *ganhado*, *pagado* a *gastado* se v současné portugalštině nepoužívají.

SÉMANTICKÝ ROZBOR ČASU PŘEDMINULÉHO

Čas předminulý jednoduchý, zvaný také plusquamperfektum, se v portugalštině nazývá „**pretérito mais-que-perfeito simples**“ a jeho význam spočívá v tom, že vyjadřuje děj, který se udál před jiným dějem minulým, nebo děj, který proběhl dlouho před okamžikem výpovědi. Má tedy „antekopretéritní temporální význam¹“, tedy charakterizuje děj predikátoru jako bezprostředně předcházejícímu nějakému okamžiku v minulosti, který je současný s dějem minulým. *O João tinha saído, quando a Maria chegou.* „Jan odešel před tím, než Marie přišla“. *A Isabel faltou à aula porque tinha estado engripada.* „Isabel nepřišla na hodinu, protože dostala chřipku“. *A Maria chegou atrasada à aulas. Tinha perdido o autocarro.* „Marie přišla pozdě do školy. Zmeškala autobus.“

_____ děj 1 _____	▶	_____ děj 2 _____
O João tinha saído	▶	A Maria chegou
A Isabel tinha estado engripada	▶	Isabel faltou à aula
A Maria tinha perdido o autocarro	▶	a Maria chegou atrasada

Děje vět „Jan odešel...“, „Isabel dostala chřipku“ a „Marie zmeškala autobus“ se odehrály před realizací děje druhé věty: „Marie přišla.“, „Isabel nepřišla do hodiny“, a „Marie přišla pozdě.“

Je důležité si uvědomit, že mezi jednoduchým a složeným časem předminulým existuje stylistický rozdíl. Jednoduchý čas předminulý se, na rozdíl od minulých století, v současné portugalštině používá obecně v menší míře. Vyskytuje se však často v psaném, literárním jazyce. Naopak složený tvar tohoto času je častý jak v mluveném tak v psaném jazyce.

Kromě toho, že vyjadřuje antekopretéritní děj ohraničený jiným dějem pretéritním, může tento čas vyjadřovat děje, které se uskutečnily v dálnější minulosti, buď blíže neohrazené anebo specifikované v předchozím mluveném či psaném kontextu. *Por várias vezes desmaiara em público.* „Několikrát omdlela před lidmi.“ *Alguém me tinha dito isso.* „Někdo mi to řekl.“ *A Ana tinha vivido em Londres.* „Ana žila v minulosti.“

Jednoduchý tvar předminulého času se objevuje v takových ustálených spojeních, jako jsou: *tomara que* „kěz by“, *quem me dera que* „kěz by“, *pudera* „kěz by“,

V psaném textu se mohou oba dva tvary v jednom souvětí střídat s tím, že mají stejnou hodnotu a význam, jsou tedy ekvivalentní: *A Ana **tinha visitado** a avó, mas nó, mas não **lhe dissera nada.*** „Ana navštívila babičku, ale nic jí neřekla.“

¹ Zavadil, Čermák (2010:289).

Kromě toho má tento čas význam pretéritní v souvětí modálním, kde způsobem věty vedlejší de dictum je indikativ, jehož děj časově předchází větě hlavní: „*Ela disse que já tinha visto o filme!*“ „Řekla, že již viděla ten film.“ *Perguntou se tinha feito o trabalho.* „Zeptala se, jestli udělala tu práci.“

Velice často se tohoto času používá po příslovcích *nunca* „nikdy“ a *já* „již“: *Coisas que nunca tinha encontrado antes.* Věci, které nikdy před tím nenašel. *Três cadáveres já tinham sido encontrados na segunda-feira.* „Tři mrtvá těla byla nalezena v pondělí.“